

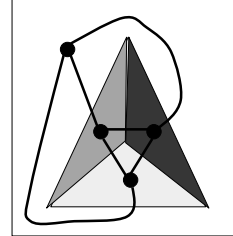
Dualitás

Térkép színezése: szomszédos országok különböző színűek.

Minimum hány szín kell? Tapasztalat: 4.

Ez egy olyan térkép, amihez négy szín kell.

Sokáig sejtés volt, csak 1977-ben sikerült (számítógépes segítséggel) bizonyítani Appel és Hakennek

Szomszédos országok: van közös határszakasz.

⇒ Gráf G^* csúcsai: országok (tartományok), két csúcs között él, ha az országok szomszédosak

Azaz, minden ország "fővárosát" vasútvonalakkal kötjük össze a szomszédos országok fővárosaival, mely vasutak csak a két adott ország területén haladnak.

G^* csúcsait kell színezni úgy, hogy szomszédos csúcsok különböző színűek legyenek. (2. félévben belátjuk majd, hogy ehhez 5 szín elegendő.)

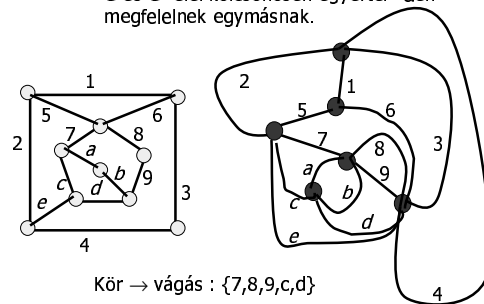
A térkép is egy gráf: csúcsai azok a határpontok ahol több határszakasz találkozik, élei a határszakaszok, tartományai az országok.

G síkbarajzolható gráf egy síkbarajzolása esetén G^* a G duálisa, ha G^* pontjai a G tartományai, két pont (a két tartományon belül haladó) éllel össze van kötve, ha a megfelelő tartományoknak van közös határ élük (minden közös határelhez egy-egy él G^* -ban).

A G gráf pedig pont a G^* duálisa lesz.

Másik motiváció az elektromosságtani dualitás feszültségek és áramok között.

G és G^* élei kölcsönösen egyértelműen megfelelnek egymásnak.

Kör → vágás : {7, 8, 9, c, d}

Vágás → kör: {5, 6, e}

Vágás: olyan élhalmaz, melynek elhagyásával az összefüggő komponensek száma nő, de semelyik részalmozára ez nem igaz.

Tétel

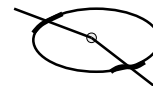
Legyen C és Q a G síkbarajzolható gráf egy körének, illetve vágásának élhalmaza. Akkor a G^* gráfban C egy vágás, Q egy kör élhalmaza lesz.

Bizonyítás

A C kör élei a síkot két részre bontják, egy belső és egy külső részre.

A belső részben levő tartományoknak megfelelő G^* -beli pontokból a külső részben levőkhöz csak a C éleinek megfelelő éleken át lehet eljutni. Mivel a körből akármelyik élet elhagyva nem vágja szét a síkot, a duálisban az élek minimális elvágó élhalmazt alkotnak.

Ha Q egy vágás, feltehetjük, hogy G összefüggő (különben tekintsük egy komponensét). Ekkor egy tartomány határán vagy 2, vagy 0 él van Q -ból.

Ha egy él lenne, annak két végpontja ugyanabba a komponensbe esne, azaz az élhalmaz nem lenne minimális elvágó.

Ha több lenne, akkor valamelyiknek a két végpontja ugyanabba a komponensbe esne, azaz az élhalmaz nem lenne minimális elvágó.

Ekor a duálisban a Q -nak megfelelő élek olyan részgráfot alkotnak, aminek minden pontja 2 fokú, azaz körök uniója.

Viszont több kör nem lehet, mert akkor Q nem lett volna minimális elvágó.

Állítás

Ha G összefüggő síkbarajzolható gráf, F egy feszítőfája, akkor az F -nek megfelelő élek G^* egy feszítőfájának a komplementerét adják.

Bizonyítás

F feszítőfa $\Rightarrow$ maximális körmentes részgráf $\Rightarrow G^*$ -ban maximális vágás mentes részgráf $\Rightarrow G^*$ -ból az F -nek megfelelő éleket elhagyva összefüggő részgráfot kapunk, ami minimális ilyen, azaz feszítőfa.

G

G^*

Él	Él
Pont	Tartomány
Kör	Vágás
Fa	Fa komplementere
Párhuzamos élek	Soros élek
Hurok élek	Elvágó élek

Euler formula újra

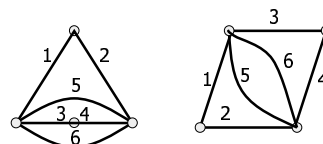
G éleinek száma = G^* éleinek száma = e

G pontjainak száma = n

G^* pontjainak száma = t (= tartományok G -ben)

G feszítőfa éleinek száma $n-1 = e - (t-1)$

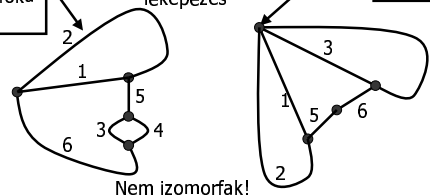
Izomorfak

Nincs 4 fokú csúcs

Élek közt körtartó leképezés

4 fokú csúcs

Nem izomorfak!

Ha G és H izomorf síkbarajzolható gráfok, akkor a duálisuk nem feltétlenül izomorf.

A duális függ a gráf síkbarajzolásától, azaz G^* nem G -hez tartozik, hanem G adott síkbarajzolásához.

Így $(G^*)^*$ sem feltétlenül izomorf G -vel, (amit elvárnánk egy "duális" fogalomtól).

Megoldás: gyenge izomorfia.

Definíció

G és H gráfok gyengén izomorfak (2-izomorfak), ha létezik $f: E(G) \rightarrow E(H)$ bijekció, amely kört körbe visz.

Whitney tételei

Tétel

Legyen G síkbarajzolható gráf és legyen H vele gyengén izomorf. Ekkor H is síkbarajzolható, G^* és H^* gyengén izomorfak, valamint $(G^*)^*$ és $(H^*)^*$ gyengén izomorfak G -vel, illetve H -val.

Lehet-e más gráfostályban is definiálni ezt a dualitást?

Síkbarajzolható gráfoknál élek felelnek meg egymásnak, körök vágásoknak, és viszont.

Definíció

G és G^* gráfok egymás absztrakt duálisai, ha létezik az éleik között egy olyan kölcsönösen egyértelmű leképezés, ami kört vágásba, vágást körbe visz.

Például, ha G síkbarajzolható, akkor a síkbarajzolásához tartozó duális az absztrakt duális is lesz.

Tétel(Whitney, 1936)

Egy gráfnak akkor és csak akkor létezik absztrakt duális, ha síkbarajzolható.

Kruskal-tétel

Mohó algoritmus

Feladat

Egy nagyobb cég a különböző telephelyei közt számítógépes hálózatot akar kiépíteni.

Bizonyos telephelyek közt lehet közvetlen üvegszálkapcsolatot létrehozni, és ezen kapcsolat költsége ismert. Találjuk meg a legolcsóbb megoldást!

Modell

G gráf, ahol $V(G)$ a telephelyek halmaza, $\{u, v\} \in E(G)$ pontosan akkor, ha az u és v telephelyek között lehet közvetlen üvegszálkapcsolatot létrehozni. $e = \{u, v\} \in E(G)$ esetén $w(e)$ a kapcsolat költsége, az él súlya.

Feladat a modellben

Kell egy olyan élhalmaz, hogy bármelyik csúcsból bármelyik csúcsba legyen út (bármely telephelyről bármelyik elérhető legyen), és az ilyenek közül a legkisebb összsúlyút keressük.

Azaz: az élhalmaz összefüggő részgráfot kell alkotson.

Minimális összsúlyú: nem lehet belőle élet elhagyni, hogy még összefüggő maradjon.

Tehát egy minimális összsúlyú feszítőfát keresünk.

Definíció

Körmentes gráf az erdő. Egy F gráf a G gráf feszítő erdője, ha F az erdő, és minden komponense feszítő fája G megfelelő komponensének.

Egy erdő komponensei fák. Ha F erdő n ponton, k komponenssel, akkor $n-k$ éle van.

Legyen G egy gráf, $w: E(G) \rightarrow \mathbb{R}_{\geq 0}$ nemnegatív élsúlyozás. Ha $X \subseteq E(G)$, akkor X súlya $w(X) = \sum_{e \in X} w(e)$

Probléma

Adjunk algoritmust, ami megkeresi a legkisebb súlyú feszítő erdőt.

Algoritmus(Kruskal)

Éleket egyesével választjuk. Egy X élhalmazt konstruálunk, ami nem tartalmaz kört. Minden lépésben egy olyan legkisebb súlyú élet veszünk X -hez, amelyik hozzávételével nem keletkezik kör. Ha ilyen nincs (azaz bármely él hozzávételével kör keletkezne), akkor X egy feszítő erdő, és minimális súlyú.

1. $X := \emptyset$;
2. **while** van e él, hogy $X \cup \{e\}$ -ben nincs kör
3.   **do** $e := \min$ súlyú él, hogy $X \cup \{e\}$ -ben nincs kör
4. $X := X \cup \{e\}$;
5. **return** X ;

Mohó algoritmus: mindig az adott pillanatban legjobb lépést teszi, nem gondol előre. Kruskal algoritmus is ilyen.

Általában a mohó algoritmus nem feltétlenül ad optimális eredményt más feladatokra.

Itt, most elindulva mindig hegynek föl menve nem jutunk fel a föld legmagasabb hegycsúcsára...

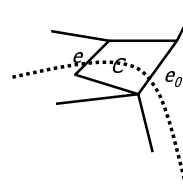
Tétel

Kruskal algoritmus a G gráf egy minimális súlyú feszítő erdőjét adja.

Bizonyítás

Az algoritmus egy nem bővíthető körmentes F részgráfot választ ki: feszítő erdőt.

Indirekt: van F_0 minimális súlyú feszítő erdő, hogy $w(F_0) < w(F)$. Az ilyenek közül válasszuk azt, amelyiknek F -el a legtöbb közös éle van. Legyen $e_0 \in E(F_0) - E(F)$.

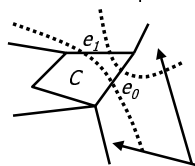
H e_0 -t F -hez vesszük, keletkezik egy C kör.

Ha valamely C -beli e -re $w(e_0) < w(e)$, akkor mivel az e bevételezésének pillanatában e_0 -t is választhattuk volna (nem adna kört) nem e lett volna a minimális súlyú X -hez vehető él.

Tehát $w(e) \leq w(e_0)$ minden C -beli e -re.

$F_0 - e_0$ legalább két komponensből áll.

Van $e_i \in E(C) - \{e_0\}$, mely $F_0 - e_0$ két komponensét köti össze.

$F_1 = (F_0 - e_0) \cup \{e_i\}$ is feszítő erdő.

Ha $w(e_i) < w(e_0)$, akkor $w(F_1) < w(F_0)$, ellentmondás.

$F_0 - e_0$ komponensei

Tehát $w(e_i) = w(e_0)$. Ekkor viszont F_1 egy olyan minimális súlyú feszítő erdő, melynek eggyel több közös éle van F -el, mint F_0 -nak, ami ellentmond F_0 választásával.

Használtuk:

Egy feszítő erdőhöz egy e él hozzávétele pontosan egy kör keletkezik.

Ezen kör bármelyik e' -élét elhagyva és e -t bevéve újra feszítő erdőt kapunk.